

Anna Wołosiewicz-Seta

Sprawozdanie z Konferencji Naukowej pt. "Problemy XXI wieku: Etyka środowiskowa" : Warszawa, 26 października 2005 roku

Studia Ecologiae et Bioethicae 3, 508-513

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna WOŁOSIEWICZ-SETA
IEiB UKSW Warszawa

Sprawozdanie z Konferencji Naukowej pt. *Problemy XXI wieku: Etyka środowiskowa* Warszawa, 26 października 2005 roku

Dnia 26 października 2005 roku, w Centrum Ekologii Człowieka i Bioetyki Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie odbyła się Konferencja naukowa, należąca do corocznej już tradycji, z cyklu *Problemy XXI wieku* tym razem poruszająca problem *Etyki środowiskowej*.

Wprowadzenia do poruszanej problematyki dokonał ksiądz profesor dr hab. Wojciech Bołoz – Dyrektor Centrum Edukacji Człowieka i Bioetyki UKSW. Nawiązywał on do niedawnego huraganu Katrina, który nawiedził USA dokonując wielu zniszczeń, szczególnie w obrębie Nowego Orleanu. “Huragan Katrina dokonał ogromnych zniszczeń zarówno nieruchomości jak i infrastruktury, pozostawił setki tysięcy ludzi bez dachu nad głową, bez dostępu do energii elektrycznej i innych środków, niezbędnych do życia”. Prelegent przytoczył fakty, liczby, ale i wiadomości, że Damien Personnaz, rzecznik ONZ-owskiego Funduszu na rzecz Dzieci z siedzibą w Genewie oświadczył, że dzieci to jedna trzecia lub jedna czwarta osób, które najsilniej dotknęła katastrofa. Szacuje się, że w wyniku huraganu schronienie utraciło blisko 1 200 000 osób, z czego około 400 tysięcy to dzieci. Niestety do głosu doszły też najgorsze ludzkie odruchy takie jak: zawiść, kłamstwa, rozbój, kradzież, żerowanie na nieszczęściu ludzkim, płądrowanie mieszkań, sklepów. Prelegent podkreślił, że wśród takich katastrof jest też, a może przede wszystkim miejsce dla elementów etycznych, związanych także z edukacją środowiskową. Stąd też potrzeba organizowania konferencji, spotkań, odczytów, które poruszają wciąż aktualną problematykę na przestrzeni człowiek-środowisko.

Następnie ks. Prof. W. Bołoz zaprosił ks. Prof. dr hab. Józefa M. Dołęgę oraz prof. dr hab. Włodzimierza Tyburskiego z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika do stołu prezydialnego.

Pierwsze wystąpienie księdza profesora Wojciecha Bołoz nawiązywało do wcześniejszego wprowadzenia, wskazywał na skutki źle rozumianej odpowiedzialności, moralności, braku etyki w codziennych sprawach, najbardziej widoczne w Nowym Orleanie, który doświadczył spustoszeń dokonanych przez huragan Katrina. Ksiądz profesor nawiązał do historii, w której sprawy człowieka i środowiska przenikały się od zawsze; wskazał na pewne zmiany normatywne, nowe kryteria oceny takich cech jak niezawodność, efektywność, użyteczność,

etyka mająca na uwadze zarówno dobro człowieka i środowiska. Wiek XVIII to *apoteoza techniki* gdzie maszyna zastąpiła pracę człowieka, w latach 30-tych XX wieku dostrzeżono już pewne negatywne *społeczne skutki techniki* ale zarazem zaczęto zastanawiać się nad *kryterium dobra człowieka* w sensie pojedynczym jak i w ujęciu społecznym jak i środowiskowym. Przełomem była I-sza Konferencja Organizacji Narodów Zjednoczonych w 1972 roku odbywająca się w Sztokholmie w sprawach środowiska, i jego postępującego zanieczyszczenia, niszczenia i degradacji. Zauważono wzrost dyscyplin związanych z ochroną środowiska przyrodniczego.

Prelegent wskazał na pewne założenia, aksjologię ochrony środowiska przyrodniczego:

- 1) antropocentryczna koncepcja ochrony środowiska naturalnego wskazuje na:
 - wyższość gatunku ludzkiego nad innymi przedstawicielami natury,
 - nierównoprawny stosunek pomiędzy człowiekiem a przyrodą,
 - eksploatację ekosfery;
- 2) koncepcja anty-antropocentryczna zauważa, że:
 - chce odebrać człowiekowi prymat władania w świecie przyrody,
 - etyka antropocentryczna nie chroni środowiska przed zniszczeniem,
 - wskazuje na konieczność nowej etyki, tzw. *Etyka Ziemi* (Aldo Leopold 1887-1948), „Ziemia, rośliny, zwierzęta – mają prawa, człowiek ma obowiązek by je chronić”,
 - podkreśla biocentryczną równość wszystkich gatunków;
- 3) koncepcja tzw. ekologii głębokiej (główny przedstawiciel A. Noess):
 - zmiana paradygmatu kultury dominującej,
 - ograniczenie panowania ludzi nad innymi gatunkami,
 - człowiek jest tylko częścią organicznej całości,
 - podkreślono „*nieszczęśne konsekwencje*” oświecenia i Deklaracji Praw Człowieka,
 - chęć odwrócenia perspektywy humanistycznej poprzez uznanie podmiotowości prawnej natury, roślin, zwierząt,
 - ustanowienie kuratorów oraz pełnomocników Ziemi, roślin, zwierząt;
- 4) koncepcja antropocentryzmu umiarkowanego (harmonia):
 - człowiek jedynym *podmiotem moralnym* w świecie,
 - biorówność pozbawia człowieka odpowiedzialności,
 - każdemu poziomowi rzeczywistości ekologicznej odpowiada własny status aksjologiczny (nie ma całkowitego prymu dającego prawo; każdy ma proporcjonalne prawo w świecie).

Prelegent wskazał na pewne zmienne kształtujące środowisko człowieka, należące do nich:

- zmienna środowiskowa: środowisko fizyczne, środowisko roślinne i zwierzęce;
- zmienna demograficzna: rozmieszczenie ludzkości, aglomeracje itp.,

- zmienna technologiczna: umiejętności i sposób wykorzystania techniki,
- zmienna etyczno-społeczna: relacje i zachowania społeczne, kulturowe; tu też jest miejsce na moralność.

„*To w człowieku i jego relacjach międzyludzkich znajduje się przyczyna zagrożeń ekologicznych oraz klucz do ich rozwiązania.*” Każda z tych zmiennych uwarunkowana jest działaniami na poziomie ogólnym, ludzkim i osobistym; ale odpowiedzialność jest zarówno społeczna jak i jednostkowa.

Prelegent podkreślił, że człowiek ma przede wszystkim prawo do wolności, równości i odpowiednich warunków życia w środowisku o jakości pozwalającej na życie w godności i dobrobycie.

Kolejnym prelegentem był dr Andrzej Świdorski (Akademia Podlaska w Siedlcach), który wygłosił referat w imieniu profesora dr hab. Jana Dębowskiego (Akademia Podlaska w Siedlcach) pt.: „*Światopoglądowe wyzwania bioetyki*”. Zauważono, że technika zderza się z aksjologią i moralnością religijną, zaś w przypadku bioetyki kulturowej dochodzą często jeszcze sprzeczne interesy grup jak i trudności lingwistyczne. Wartościowania nie da się wyeliminować z życia publicznego. Punktem wyjścia rozważań bioetycznych jest „niepodważalna zasada świętości życia” i stąd absolutna godność człowieka. Szczegółów obchodzenia się z człowiekiem dała w 1954 roku Encyklika papieża Jana Pawła II „*Evangelium vitae*”. Współczesna bioetyka i bardzo szybki rozwój biomedycyny przede wszystkim skupiają swoją uwagę na 3 kwestiach:

- techniki biomedyczne stosowane u podstaw życia
- techniki biomedyczne stosowane u kresu życia
- eksperymenty medyczne (transplantacje, przeszczepy itp.)

Obecnie współczesna bioetyka przechodzi kryzys spowodowany złożonym charakterem przedmiotu zainteresowań tej dziedziny nauki. Nieodzwonne są tutaj pytania: jakie podstawy moralne jest w stanie kreować współczesna bioetyka? Źródeł należy szukać już w relatywizmie i subiektywizmie współczesnej etyki, a warunkiem koniecznym rozwoju bioetyki jest określenie jej *pryncypiów*.

Prelegent podkreślił, że wiara i rozum przenikają się wzajemnie i pomagają odkryć sens świata i określić hierarchię wartości. Kościół Katolicki swoje zdanie jasno przedstawia w Katechizmie Kościoła Katolickiego i w encyklikach począwszy od encyklik papieża Jana XXIII, gdzie poszanowanie życia i godności człowieka jest podstawą wszelkich poczynań nauki. Samobójstwo, zabójstwo zamierzone, aborcja są złamaniami V przykazania, a moralnie niedopuszczalny jest proces przerywania życia w jakiegokolwiek postaci.

Zatem potrzebna jest etyka odpowiedzialności za całokształt zachowań ludzkich, jako jeden z warunków życia we współczesnym świecie. Tutaj też rodzi się miejsce odpowiedzialności za ekosferę, za kształt środowiska w jakim żyje człowiek.

Kolejny prelegent dr Mariusz Cizek z Akademii Podlaskiej w Siedlcach zarysował jedynie „*Teocentryczny model etyki środowiskowej*”, który wyjaśnia dlaczego człowiek jest wartością autonomiczną.

Natomiast dr Marian Krysiak z Wyższej Szkoły Policyjnej w Szczytnie szczegółowo przedstawił „*Aspekty etyczne w pracy funkcjonariuszy policji*” zastanawiając się najpierw wraz ze słuchaczami, czy policja jest potrzebna? Uzyskał pozytywną odpowiedź w 100%, zaś na pytanie o jej skuteczność i etyczne postępowanie odpowiedzi pozytywnych było mniej niż 50%. Odpowiedzi te stały się punktem wyjścia jego referatu. Prelegent nakreślił główny problem z jakim boryka się policja a jest nim odpowiedni dobór kadr, wyszkolenie i taka postawa, by zdobyć zaufanie społeczeństwa a zarazem być skutecznym. Nie są to łatwe zadania jakie stoją przed funkcjonariuszami policji, gdzie ich etyka powinna dopuszczać użycie broni palnej, czasami przemocy, naruszania prywatności np. korespondencji, zakładanie podsłuchu itp. Jak to pogodzić z osobistą postawą, etyką ogólnoludzką i zawodową?

Prelegent podkreślił, że dąży się do tego, by policja była: sprawiedliwa, sumienna, bezstronna, apolityczna – to wyzwaniem nowego wymiaru policji. Najważniejsze by „*niekoniecznie zawsze być bohaterem, ale zawsze koniecznie być człowiekiem*”.

Wykład ten zakończył część I-szą konferencji, gości zaproszono na kawę i poczęstunek.

Sesję drugą otworzył przewodniczący profesor dr hab. Zbigniew Hull z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Jako pierwszy wykład swój wygłosił dr Krzysztof Drabik z Akademii Obrony Narodowej w Warszawie pt.: „*Biotechnologiczny postęp a zagrożenia integralności życia w bioetycznej refleksji*”. Wskazał na pewne kategorie moralne, kategorie dobra i zła, które mają odzwierciedlenie w bioetyce, zaś w myśli etycznej od dawna widoczne jest dążenie do dobra moralnego, chociaż na przestrzeni wieków zauważa się wiele aspektów świadomego czynienia zła (np. trucizny, wynalezienie prochu, pociski jądrowe itp.). Prelegent zauważył, że czasami dążenie do czynienia dobra tak naprawdę jest czynieniem zła, szczególnie widać to na przykładzie biotechnologii, biomedycyny – eksperymenty na zarodkach czy ludziach starych, eutanazja w imię dobra nieuleczalnie chorego, sztuczne zapłodnienie będące ingerencją w naturę, aborcja często jako eliminowanie słabszego, chorego, niedoskonałego „elementu”. Tu budzi się refleksja nad rozwojem nauki, w myśl Arystotelesa powinno być szukanie „złotego środka”. Powinien powstać taki system wartości, który stać będzie na straży zarówno na początku jak i u kresu życia.

Kolejny wykład wygłosił dr Andrzej Świdorski z Akademii Podlaskiej w Siedlcach na temat „*Psychologiczne oddziaływania edukacyjne wobec niektórych problemów etyki środowiskowej*”. Prelegent podkreślił, że etyka środowiskowa koncentruje swoje zainteresowanie na tych wartościach człowieka i świata przyrody,

które we wzajemnych transakcjach implikują zrównoważony rozwój. Zaś praktycznym wymiarem etyki środowiskowej są konflikty intra- i interpersonalne. Prelegent szczegółowo przedstawił specyfikę konfliktów, etapy powstawania, ich podział, dynamikę, wymiar pozytywny i destrukcyjny. Konflikty są zawsze tam, gdzie w grę wchodzi żywy organizm jakim jest człowiek jaki i jego naturalne otoczenie, środowisko, gdzie są różne, czasami sprzeczne interesy poszczególnych grup. Rozwiązaniem konfliktu jest nie jego unikanie ale mediacja, gdzie strony zainteresowane i pozostające w konflikcie muszą respektować swoje własne interesy jak i obecne jest zaufanie do mediatora jako osoby z zewnątrz, bezpośrednio nie biorącej udziału w konflikcie.

Wykład kolejny wygłosiła dr Anna Kalinowska z Uniwersytetu Warszawskiego, która przedstawiła referat nt.: „*Dekada edukacji dla zrównoważonego rozwoju UNESCO – promowanie wartości*” podkreślając, że owa dekada właśnie się rozpoczęła (lata 2005-2014).

Dr Anna Kalinowska zaznaczyła, że edukacja dla zrównoważonego rozwoju to staranie podejmowane przez całe życie, to wyzwanie dla każdego z nas, dla instytucji i całych społeczeństw, by na całokształt życia ludzkiego i środowiska patrzeć z perspektywy, tak, by po nas coś zostało dla potomnych. Pani Kalinowska przypomniała założenia Agendy 21 z 1992, gdzie w 36 rozdziale stwierdzono, że edukacja jest podstawą do zrozumienia na czym polega zrównoważony rozwój i pozwala ludziom na zdobycie umiejętności łączenia w działaniach zagadnień rozwoju. Podkreśliła, że od Rio w 1992 do Johannesburga w 2002 poszerzyła się lista tematów społecznych poruszanych przez UNESCO o AIDS, ubóstwo, sprawiedliwość społeczną.

W listopadzie 2004 roku w Bangkoku odbył się Światowy Kongres Ochrony Przyrody IUCN, którego słuchaczem i członkiem była prelegentka. Na Kongresie tym ONZ przewidziało międzynarodowy wymiar Dekady 2005-2014, u podstaw którego leży edukacja dla zrównoważonego rozwoju.

Edukacja dla Zrównoważonego Rozwoju (w skrócie EZR) podwaliny swoje zasadza na zasadniczych wartościach takich jak:

- szacunek dla innych;
- szacunek dla różnorodności i odmienności;
- szacunek dla środowiska i zasobów naszej planety.

Szacunek ten wyrażać się ma poprzez:

- solidarność z najbiedniejszymi mieszkańcami planety;
- solidarność z przyszłymi pokoleniami;
- solidarność ze światem przyrody (jako kategorią słabszą w zderzeniu z techniką).

Edukacja dla zrównoważonego rozwoju (EZR) powinna być:

- interdyscyplinarna, holistyczna;
- wsparta wartościami;
- rozwijająca krytyczne myślenie;

- skierowana na rozwiązywanie problemów;
- wykorzystująca różnorodne metody;
- odpowiadająca na wyzwania lokalne.

Od edukacji dla zrównoważonego rozwoju oczekuje się :

- rozpoznawania wyzwań;
- konstruktywnego partnerstwa i wspólnej odpowiedzialności;
- działania z determinacją;
- podkreślenia ludzkiej godności – to pewne *novum* EZR.

EZR (edukacja dla zrównoważonego rozwoju) jest:

- pewnym kompleksowym przedsięwzięciem (Dekada 2005-2014);
- koncepcją intelektualną, socjo-ekonomiczną;
- zakłada, że troska o środowisko przełoży się na poprawę życia społecznego;
- wspólną zgodą w założeniach systemowych, ale zarazem uwzględniającą lokalne sytuacje, problemy, propozycje.

W Bangkoku EZR poszerzono o:

- zwrócenie uwagi na centralną rolę edukacji w osiągnięciu celów zrównoważonego rozwoju;
- wzmacnianie powiązań i budowanie sieci współpracy międzypaństwowej;
- promowanie zrównoważonego rozwoju w mediach;
- podnoszenie jakości uczenia o EZR.

Prelegentka wkład swój wzbogaciła slajdami z Kongresu w Bangkoku.

Natomiast kolejny wykład wygłosiła dr Krystyna Najder-Stefaniak ze Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie na temat „*Etyczny wymiar relacji ze środowiskiem*”, gdzie poprzez rys historyczny nakreśliła relacje pomiędzy dobrem i złem, wyborami moralnymi, analizowała wieloznaczność pojęcia dobro. Środowisko człowieka to pewna przestrzeń, w relacje z którą wchodzi człowiek, implikując pewne zachowania, działania, które człowiek dobrowolnie wybiera kształtując, rozwijając i tworząc przestrzeń wokół siebie. Wykład ten zakończył część II-gą Konferencji, po nim nastąpiła dyskusja, w której udział wzięli: prof. Z. Hull, dr K. Najder-Stefaniak, dr A. Kalinowska, dr M. Krysiak oraz słuchacze.

Podsumowania Konferencji pt.: „*Problemy XXI wieku: Etyka środowiskowa*” dokonał prof. dr hab. Józef M. Dołęga Dziekan UKSW podkreślając, że jesteśmy na progu pewnej epoki tworzenia nowej ekofilozofii i na początku kreowania nowych pojęć chociażby takich jak: „ekologiczna koncepcja bytu”, „metafora ekosystemu”, „przestrzeń ekosystemowa” itp.

Zaprosił również do wzięcia udziału w obchodzonym uroczystości na UKSW Dniu Ziemi i odbywającą się wówczas Konferencją na temat „*Ochrona życia i zdrowia człowieka w nauczaniu Jana Pawła II*”, która odbędzie się 26 kwietnia 2006 roku, a rok później z serii Problemy XXI wieku konferencja na temat „*Edukacja środowiskowa i katecheza*”.